

Posudok habilitačnej práce

Názov práce: Aktuálna situácia osôb so zdravotným postihnutím v procese integrácie a inklúzie vo vybraných oblastiach ich života na Slovensku

Autor: PhDr. František Radi, PhD.

Oponent: prof. PhDr. Martina Mojtovej, PhD.

Pracovisko autora: VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava

Akademický rok: 2020/21

Slovné hodnotenie práce

Prínos (silné stránky) práce:

Téma habilitačnej práce je zaujímavá a aktuálna nielen na Slovensku, ale na celom svete. Autor sa snažil zachytiť komplexnejšie problematiku ľudí so zdravotným postihnutím v procese integrácie a inklúzie vo vybraných oblastiach ich života na Slovensku. Hlavným cieľom bolo zmapovať ich aktuálnu situáciu v oblasti inkluzívneho vzdelávania, zamestnávania na otvorenom trhu práce a možnosti založiť si vlastnú rodinu. Pri realizácii témy sa autor opieral o aktuálnu platnú legislatívu, dokumenty na národnej a medzinárodnej úrovni a tiež názory odborníkov, ktorí s touto cieľovou skupinou dlhodobo pracujú.

Inklúzia v mojom ponímaní potrebuje dobrých sociálnych pracovníkov, pedagógov, špeciálnych pedagógov, psychológov, pomáhajúce profesie a inšpiratívne prístupy, ktoré menia to, čo nefunguje. A na to sa snažil autor poukázať.

Oceňujem teoretické východiská, ktoré sú dobre sytované množstvom odborných domácich aj zahraničných aktuálnych aj starších zdrojov. Citácie použité a prezentované v práci sú korektné. Žiaľ, nedostala som sa k protokolu o kontrole originality práce CRZP, takže k tomu sa neviem vyjadriť.

Habilitačná práca pozostáva z 5. kapitol. V prvej kapitole autor popisuje celkovú klasifikáciu zdravotného postihnutia (druhy, stupne, formy, modely postihnutia, pojmový aparát). Poukazuje na dôležité momenty v legislatíve – Európska komisia prijala v marci 2021 „Stratégiu v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030“, ktorá hovorí o uplatňovaní ich práv a možnosti plne sa zapájať do spoločenského a hospodárskeho života. V súlade s Programovým vyhlásením vlády SR na roky 2020-2024 sa vláda SR zaviazala k príprave „Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030“. Autor vhodne porovnal medicínsky, sociálny, bio-psycho-sociálny a ekologický model na s. 47. Sociálny model vznikol ako reakcia na nedostatky medicínskeho modelu a prináša pohľad na dizabilitu z perspektívy ľudí s postihnutím. Je ovplyvnený paradigmatom sociálneho konštruktivismu a kritickou teóriou.

Druhá kapitola sa venuje základným činiteľom, ktoré ovplyvňujú kvalitu života ľudí s postihnutím. Autor svoju pozornosť zameriava na dva termíny „integrácia“ a „inklúzia“, ktorých význam objasňuje a poukazuje na ich rozdiely. Za veľmi dobré považujem, že neopomenul problematiku labelingu, resp. stigmatizácie a ich dôsledky (s. 52). Oceňujem

spracovanie časti, kde sa autor venuje kvalite života, indikátorom kvality života, tiež spracovanie problematiky osobnej asistencie versus opatrovníctva, kde je cítiť autorov osobný vklad a kritický pohľad. V podkapitole 2.5 sa autor zameriava na etické otázky a dilemy v praxi sociálnej práce s osobami so zdravotným postihnutím. V nej na s. 82-84 uvádza aj vybrané výsledky kvalitatívneho výskumu zameraného na etické dilemy sociálnych pracovníkov, ktorý autor realizoval v r. 2019.

Predmetom tretej nosnej kapitoly sú vybrané oblasti integrácie a inklúzie osôb so zdravotným postihnutím, ktoré možno badať v celom spektre ich života. Autor zameriava pozornosť predovšetkým na vzdelávanie, zamestnávanie a rodinu, konkrétne manželstvo a rodičovstvo a úskalia, s ktorými sa ľudia so zdravotným postihnutím najčastejšie stretávajú. Autor zaujíma kritický postoj k niektorým témam. Cieľom inkluzívneho vzdelávania je plnohodnotná účasť všetkých detí a žiakov na vzdelávaní, ktorá ponúka príležitosť maximalizovať rozvoj ich intelektuálneho a sociálneho potenciálu a tak zlepšiť predpoklady na neskoršie plnohodnotné začlenenie detí a žiakov do spoločenského a pracovného života. V tejto časti autor tiež uvádza výsledky svojho kvalitatívneho výskumu z r. 2016, kde sa zameriaval na problematiku dlhodobej nezamestnanosti a nízkej miery uplatnenia na trhu práce ľudí so zdravotným postihnutím. Hlavným záverom realizovaného výskumu bolo zistenie, že neexistuje dostatočne podporná štruktúra na trhu práce, ktorá by podporovala zamestnávanie ľudí so zdravotným postihnutím, počet vhodných pracovných miest je veľmi nízky a hoci samotní ľudia so zdravotným postihnutím chcú pracovať a majú záujem o zaradenie na pracovných trh, nedokážu tak urobiť pre nízku kvalifikáciu, existenciu rôznych foriem bariér či už na samotnom pracovisku, vo verejnej doprave alebo u zmyšľaní zamestnávateľov, ktorí sa obávajú nízkej produktivity práce zo strany zamestnanca s postihnutím.

V štvrtej kapitole sa autor venuje sociálno-právnomu alebo profesijno-kariérnemu poradenstvu a upriamuje pozornosť na sociálnu prácu. Uvádza, že pre klienta v procese osamostatňovania sa má význam sociálna rehabilitácia. Páči sa mi, že sa autor v práci venuje aj otázkam viery v Boha, ktorého každodenné sprevádzanie pomáha nielen ľuďom s postihnutím lepšie čeliť realite a nachádzať zmysel svojho bytia.

Nedostatky (slabé stránky) práce:

Predkladaná habilitačná práca má viaceré nedostatky. V Abstrakte chýbajú konkrétne výsledky a zistenia autora. Celkovo je téma habilitačnej práce veľmi široká, pokojne z nej mohli byť aj tri práce. Autor sa mal zamerať na jeden – dva aspekty života osôb so zdravotným postihnutím a venovať sa im hlbkovo, urobiť obsahovú analýzu všetkých relevantných dokumentov, tiež získaných dát z výskumu, identifikovať pozitívne aspekty a riziká a vyvodiť závery, čo a prečo by sa malo spraviť. Aj samotný názov nesie v sebe slovné spojenie „Aktuálna situácia osôb so zdravotným postihnutím“ – ten vyslovene žiada výskum, získanie aktuálnych dát z tejto oblasti a ich spracovanie. Žiaľ, autor sa rozhodol pre teoretickú prácu, čo by nevadilo, ak by teoretické východiská analyzoval a aktívne do nich vstupoval. Miestami sa objavil kritický postoj autora, ale ide skôr o sporadický výskyt.

V práci sa nachádzajú formálne nedostatky, gramatické chyby, preklepy (svrbivým výsavom – s. 29) , a čechizmy (napr. s. 28 – kožné onemocnenia, s. 35 - sa doporučuje, s. 42 – onemocnenia...).

Autor sa vyjadruje k niektorým témam, čo je v poriadku a aj si to takýto typ kvalifikačnej práce žiada, avšak nemôžem súhlasiť s jeho interpretáciami, ktoré zovšeobecňuje (na základe čoho? akého výskumu?), a pritom vypovedajú len o autorovom názore alebo skúsenosti. Napr. na s. 90 píše: „Ak sa zameriame na vek, možno konštatovať, že deti predškolského veku si viac-menej nevšímajú odlišnosti (vzájomné rozdiely medzi nimi), ak nie sú upozornení sprostredkované dospelým alebo iným dieťaťom. Zvyčajne ich vnímajú ako prirodzenú súčasť skupiny. Samotný autor si z detstva vybavuje myšlienku, že nikdy sa v detstve nezamýšľal nad tým, prečo má jeho spolu vrstovník barle alebo prečo je na vozíku (pozn. navštevoval škôlku pre deti s telesným postihnutím).“ To, že autor sa nad tým nezamýšľal neznamena, že to tak mali aj iní jeho vrstovníci. Ďalší príklad na s. 118, kde uvádza: „Ale autor práce ako osoba so zdravotným postihnutím môže potvrdiť, že najmä pri duševnej práci môže hendikepovaný jedinec preukázať svoje danosti.“ To je opäť autorova skúsenosť, nie všeobecná skúsenosť ľudí so zdravotným postihnutím.

Na s. 147 autor uvádza: „Pisateľ práce si dovoľí tvrdiť, že najhorším spôsobom k správaniu sa dieťaťa s postihnutím je nadmerné ochrankárstvo, lebo to brzdí prirodzený rozvoj dieťaťa, ktorý sa premietne v neskoršom veku, keď nebude vedieť o sebe rozhodovať, prenášať na seba kompetencie a nie byť za seba zodpovedný.“ Dovoľím si nesúhlasiť. Existujú aj iné typy správania a tak ako je každý z nás jedinečný, tak každý má svoje potreby, hranice, každému vyhovuje niečo iné atď., pre niekoho je najhorším spôsobom zanedbávanie a ľahostajnosť.

Napokon mám výhrady voči Návrhom a odporúčaniam do praxe autor, kde na s. 169 autor uvádza: „Na základe analýzy našich zistení, názoru odborníkov a osobných skúseností, odporúčame, aby sa do praxe sociálnej práce...“

V oblasti inkluzívneho vzdelávania:

Aby bol školský sociálny pracovník legislatívne podchytený a následne mohol vykonávať tieto kompetencie:

Neviem o tom, že by bol autor odborníkom na školskú sociálnu prácu. Ale určite nie je jeho úlohou kreovať kompetencie školského sociálneho pracovníka.

Autor ďalej píše: „Ďalej navrhujeme, aby každá škola, ktorá podporuje a zároveň realizuje inkluzívne vzdelávanie, mala dostupné:

- materiálne zabezpečenie - špeciálne učebnice, špeciálne vyučovacie pomôcky, kompenzačné pomôcky, prístroje, úpravy prostredia (napr. bezbariérový prístup) a iné;
- personálne zabezpečenie – školského sociálneho pracovníka, školského špeciálneho pedagóga, logopéda, liečebného pedagóga, asistenta učiteľa, školského psychológa;
- zabezpečenie odborného prístupu vo vzdelávaní – včasná špeciálno-pedagogická, psychologická, medicínska diagnostika, špecifický postup v hodnotení vzdelávacích výsledkov, aplikácia alternatívnych foriem komunikácie, úzka spolupráca s rodičmi a iné;

- finančné zdroje na zabezpečenie špeciálnych materiálnych, odborných a personálnych podmienok.“

Celkovo, návrhy a odporúčania pre prax by mali vychádzať buď z výsledkov získaných dát vo výskume, ktorý autor realizoval (čo v tejto práci nerealizoval) alebo z analýzy dokumentov, tvrdení a zistení iných autorov, komparácie jednotlivých dát, už menej z vlastných skúseností, názorov a postojov. Odporúčania by mali reprezentovať tzv. akčný plán – kto, čo, kde a ako by mal robiť, čiže veľmi konkrétne informácie. V autorových odporúčaní tieto základné požiadavky absentujú. Závěry a odporúčania do praxe sú formulované príliš všeobecne, chýba konkrétny popis ich realizácie a vychádzajú skôr zo všeobecne známeho povedomia ako z dôslednej analýzy.

Odporúčania, otázky alebo námety týkajúce sa obhajoby záverečnej práce:

1. Prosím, reagujte na moje pripomienky.
2. Ktoré slovné spojenie je pre Vás prijateľnejšie a prečo – „osoby so zdravotným postihnutím“ alebo „osoby so zdravotným znevýhodnením“?
3. Ak by ste mali moc skvalitniť život ľudí so zdravotným postihnutím na Slovensku, čo by ste urobili ako prvé a prečo?

Záver:

Napriek mojím viacerým kritickým pripomienkam, ktoré verím, že autorovi pomôžu v jeho ďalšom napredovaní, prácu v predloženej podobe odporúčam k obhajobe. Po jej úspešnom obhájení a splnení ostatných kritérií navrhujem Vedeckej rade VŠZaSP sv. Alžbety priznať jej autorovi, PhDr. Františkovi Radimu, PhD. titul docent v odbore Sociálna práca.

V Nitre dňa 14. júna 2021

prof. PhDr. Martina Mojtovej, PhD.

.....
podpis